کوردبوون و کوردایەتیی، چێشتی مجێوری نوخبەی نەژادییەکان -1- … کامیار سابیر

لەو سەردەمەی ئەدەبیاتی پەکەکە و شەخصی ئەجەلان، چەمکی کوردبوونیان لە ئەدەبیاتی سیاسییدا، تەوظیف کردووە، هەندێ نووسەر، ڕۆشنبییر، ئەکادیمیست و بە گشتییش ئەوەی پێیدەگوترێ ژۆرناڵیزمی کوردیی، بە کاڵیی و کوڵاویی، ئەم چەمکە دەجوێنن، بۆ ئەوەی لە کۆنتێکستە سیاسیی، ئێتنیسیتیی، ئەخلاقیی، بایۆلۆژیی، ئەنترپۆلۆژیی، ئینسانیی، کۆمەڵایەتیی و کولتوورییەکانی بکۆڵنەوە. ئەوەی زۆر جێگەی داخی مەعریفیی و ثەقافییە، کەمێک نووسەری نەتەوەیی کە ناتوانن لە تخوبەکانی کوردایەتیی دووربکەونەوە، ناتوانن تەجاوزی ئەم ئایدیۆلۆژیایە بکەن، تەنانەت جورئەتیش ناکەن، ڕاستەوخۆ داکۆکیی لە ناسیۆنالیزمی نەژادیی کوردیی بکەن، دەن لە سەنگەری "کوردبوون"ەوە کە خۆ بەخۆ بەشێکە لە ئێتنیسیتی(العرقیة)، ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ، داکۆکیی لەم سیستەمە سیاسیی، ئایدیۆلۆژیی و ئابوورییەی چێتەکانی کوردایەتیی دەکەن. وەڵای ئەوەی بەردەوامیش پرتەوبۆڵەیانە بەسەر ئەم دەسەڵاتەدا، بە سوڵطانیی! لە قۆڵمەی دەدەن و بەردەوام گلەیی و گازەندە دەنووسن، نوشتەی خێر بۆ ڕائیدەکانی کوردایەتیی دەنووسن، لە چێشنی ئەوەی مەڵەفی نەوتی دەست ئەم دزانەی کوردایەتیی، دەبێ شەفاف بێت! هێزی میلیشیایی پێشمەرگە بکرێ بە نیشتمانیی! و نەدەبووایە حەماقەتی ریفراندەم لەو تەوقیتەدا بکرایە… ئەم زنجیرانەی لە موناجات، درێژ دەبنەوە، بێئەوەی هەرگیز ڕەخنەی جدیی، ریشەیی و فیکرییان لە خودی ئەکتە پێسی ئایدیۆلۆژیایەکە(کوردایەتیی)، لە جەوهەری ناسیۆنالیزمی نەژادیی و طائیفیی کوردیی، نە بووە و نە هەیە.

کە دەگوترێ، ناسیۆنالیزمی نەژادیی و طائیفیی، هەر حەماس و تووڕەبوون نییە، هەر غوبن و پەستبوون نییە، هەر قسەی قۆڕی خودنەفرەتیی و جوێنی خەبەکەمزانیی و قسەی بازاڕیی(گەمژەیی سیاسیی) نییە کە لەم ناسیۆنالیزمە چێتەگەرییەی کوردایەتیی، هەیە، بەڵکو حەقیقەتەکی سیاسیی، ئایدیۆلۆژیی، مەذهەبیی و طائیفیی، تەکیەی بە ماکەکی نەژادیی بووە و بە درێژایی مێژووی دروستبوونی ئەم کوردایەتییە، هەبووە. لەسەردەمی فۆرمەڵەبوونی کوردایەتییەوە، پێشتر کوردییەت=الکردیة=الحرکة القومیة الکردیة= کەپی و پەیست،

دواتر کورداندنی ناسیۆنالیزمی عەرەبیی (العربیة) و نەهجە شەڤینییەکەی عوروبە، بووە، هاوکات ئەم ناسیۆنالیزمە (بە تایبەت ڤێرژنە کوردایەتییەکەی)، توخم، جەوهەر، مەغزە سیاسیی و کولتوورییەکەی، طائیفیی بووە. چۆن طائیفیی بووە؟ چەندین سەکتی گەورەی کۆمەڵایەتیی، دینیی و کولتووریی کۆمەڵگەی کوردیی لە خۆ نەگرتووە، بە تایبەتیی کوردە شیعە و کوردە عەلەوییەکان، هەروەها کوردە ئێزیدیی، کاکەیی و...تاد، هەڵاوێر کراون. لە هەموو مێژووی کوردایەتییدا، هەرگیز ئەم ناسیۆنالیزمە نەژادییە طائیفییە، نەیتوانیوە، بچێتە ناو کوردە شیعە و کوردە عەلەوییی و ئێزیدییەکانەوە و سنووری سەکت و کەڵتە کۆمەڵایەتیی، کولتووریی و دینییەکانی تری کۆمەڵگەی بەرینی کوردیی، ببەزێنێت. ئەمسەر تا ئەوسەر، لە ناسیۆنالیزمی موکریانیی، بابانیی و بنەماڵەی بارزانیی و حیزبە پرۆکسییەکانیاندا، حەوجە بووە.

ئەجەلان، هەروەکو چۆن یەکەم سیاسیی کوردە کە تەوظیفی کوردبوونی کردووە لە کۆنتێکستی سیاسییدا؟ هاوکات یەکەمین سیاسیی کوردیشە، بەو پانوپۆڕییە لەسەر دەمامکی نەقشبەندیی کوردایەتیی وسوننییبوونی کوردایەتیی و ناسیۆنالیزمی طەریقەتیی-کوردیی، ڕەخنەی هەمەجۆری هەبووە. ئەو، هەر جارەی بەشێوەیەک وەصفی کوردایەتیی دەکات، جارێک بە دەمامک لەسەری نەقشبەندیی (لا ٤٠٨، بەرگریکردن لە گەلەک، ئەجەلان)، جارێک بە حەلیفی سیاسەتە ئیخوانییە- پانتورکییە تانسۆچیلەرییە- ئەردۆغانییەکە وەصفی دەکات کە بارزانیی و تاڵەبانییشی تێدا تەوظیف کردووە بۆ لێدان لە پەکەکە (لا ٤٠٩)، جارێکی تریش بە کوردایەتیی سوننیی فاشیل کە بە خیانەتکاریی لە دایک بووە، وەصف دەکات (لای ٢٣٤) کە ویستوویانە بە حیسابی خۆیان، لە ڕێگەی کوردایەتییەوە، بەرخەدان لە "مانەوەی هێزی کورد" (لا ١٥٣) بکەن. ئەمەی دواتر تەعبیرە لە چەمکی کوردبوون (وەرگێڕانی کتێبەکە، بەرگریکردن لەگەلەک، هەڵەی میتۆدیی، سیاسیی، زمانیی و فیکریی، زۆری تێدایە، بە واتایەکی تر، زۆرجار کوردایەتیی و کوردبوون تێکەڵ کراون، بەهۆی هەڵەی وەرگێڕانەوە).

هاوکات، باسی ئەوە زۆر دەکات کە ناسیۆنالیزمی طەریقەتیی-نەقشبەندیی-سوننیی کە سەرجەمیان ئیستیدلالی طائیفییبوونی کوردایەتییە، چۆن هاوکاریی عوثمانییەکانیان کردووە لە قەتڵوعامی ئەرمەنەکان، ئێزیدییەکان، عەلەوییەکان و تەنانەت کوردەکانیش (ئەو کوردانەی سوننە مەذهەب، نەبوونە)؟ بەدەرلەوەی چەمکی ناسیۆنالیزم

لە ناو کورددا، چەمکێکی مۆدێرنە و لە کۆتایی نیوەی یەکەمی قەڕنی رابردووەوە بە کۆموکورتییەوە فۆرمۆڵە بووە، بەڵام لەسەرەتای دروستبوونی کوردایەتییەوە، تیکەڵەیەکە لە ناسیۆنالیزمێکی مەذهەبیی-طەریقەتیی و بەتایبەتییش نەقشبەندیی، ئەمانەیش لە کۆنتێکستە سیاسیی و کۆمەڵایەتیی و ئەنثرۆپۆلۆژییەکەیدا، هاوکات لە ستاندەردە ئەکادیمیی و مەعریفەی سیاسییەکەی ناسیۆنالیزمدا، جگە لە ناسیۆنالیزمێکی طائیفیی، شتێکی تر نییە.

بە بەراوردکاریی ئەوانەی کوردبوون و کوردایەتیی، تێکەڵ دەکەن، پێویستە رای ئەجەلان ئاماژەی پێ بدرێ لەسەر کوردایەتیی، چونکە ئەو یەکەمین سیاسیی کوردە کە کوردبوونی وەکو چەمکێکی سیاسیی، فۆرمۆلە کردووە. ئەو لەسەر کوردایەتیی دەڵێ “ئەو خیانەت و بێ شەرەفیی و رەزالەتەی کە بە ناوی کوردایەتییەوە ئەنجام دراون، مرۆق ناتوانێت لە هیچ جوڵانەوەیەکی نیشتمانیی گەلاندا بیبینێ.” عەبدوڵا ئەجەلان، هەڵبژاردە: ل٢٣، گومانی تێدا نییە ئەوەندەی کوردایەتیی و ناسیۆنالیزمە نەژادیی و طائیفییەکەی کورد، خەریکی عەمالەتی ئیقلیمیی(پێشمەرگایەتیی) بووە، بە هەمان ئەندازەش، وەعی سیاسیی کادیرەکانی خۆیشی، لە جەهلێکی قووڵدا، پەنا داوە. ئەوانەی لە دەرەوەی ریزەکانی کوردایەتییش، خیانەتیان کردبێت، ئێستا دەیانەوێت، لە ناو موئەسەسەی خیانەتی کوردایەتییدا، بەرائەتی خۆیان، بەیان بکەن. نموونەیەک لەسەر ئەرضی واقیع بهێنرێتەوە، باشتر مەسەلەکە روونتر دەبێتەوە. ئێمەی کورد، لە کوردستانی عێراقدا، زۆر کەسمان هەیە دەستیان لەگەڵ دامودەسگاکانی حکومەتی بەعثدا تێکەڵ کردبوو، بە ئەوەی ئەو لەکەیەیان لێ ببێتەوە، دێن فاشییانە داکۆکیی لە کوردایەتیی دەکەن، دژی عەرەب و شیعە و حکومەتەکانی دوای کەوتنی صەدام حوسێن، دەوەستنەوە. هەندێکی ترمان هەیە، مەلەفی دەست تێکەڵکردنەکانیان ئەوەندە قورس بووە، خۆیان بە پەکەکەدا هەڵواسیوە و لە سەنگەری پەکەکەوە، فاشیزمی نەتەوەیی، هەڵدەهێننەوە، بە خەیاڵی خۆیان لە حەمامەکەی کوردایەتیی پەکەکەدا، غوسڵی سیاسیی خۆیان، باشتر دەردەکەن.

ئەم بەعثییە دەریینانە، بە ئەوەی مەلەفی شەرمەزاریی خۆیان(لە رووی نەتەوەیی و نەژادییەوە) قەرەبوو بکەنەوە، دێن داکۆکیی لە نەهجە فاشییەکەی کوردایەتیی دەکەن. بە نموونە، پێیانوایە ئێمەی کورد دەبووایە لە حەویجە، ماڵ و منداڵی عەرەبمان لەگەڵ زەویدا تەخت بکردایە. هاوکات ، بە ئەوەی میثۆدێکی پانکوردییش بدەن بە

داکۆکیکردنەکانیان لە کوردەکانی سوریا، لە هەمبەر داگیرکارییەکانی تورکیادا (دەرهەق بە عەفرین)، داوای ئەوە دەکەن ژن و زارۆکی تورکەکان، وەکو کارە کەرپە سەرببڕین! چۆن تورکیا و عەرەبە شۆڤینییەکان، ژان دەخەنە دڵی دایکان و باوکانی ئەمەی کوردەوە، ئەمەی کوردیش هەمان نەهجی فاشیانەی ئەو دوو جۆرە ناسیۆنالیزمە(عەرەبیی و تورکیی) بگرینە بەر؟ لە بەرامبەریشدا، ئەکادیمیستمان هەیە دەیان نەوطی شەجاعەی قائیدەکانی کوردایەتیی (بە تایبەتییش باوکی هەژاران) لە رابردوودا هەبووە، ماوەیەکی زۆریشە بە سوڵطانیی و چەتەگەریی، ئەژماردیان دەکات، بە زمانی ئەکادیمیستی جوولەکە- هانا ئارێنتەوە، پێیوایە، چۆن ئەردۆغانی نەهج فاشیی، هێرشمان دەکاتە سەر، بەس لە بەرئەوەی کوردین! ئەمەش دەبێت بە هەمان نەهجی کوردبوون! داکۆکیی لە خۆمان بکەین؟

کوردبوون، لێرەدا، مەغزا سیاسیی و ئایدیۆلۆژییەکەی، ئێتنیستییە(نەژادییە)، دەی ئەمە ئەگەر فاشیزمی کوردایەتیی نەبێت لە بەرامبەر فاشیزمی تورکیی و ناسیۆنالیزمە دیینییە(طەریقەتییە-ئیخوانییە) کەی ئەردۆغاندا، چیی تر دەگەیەنێت؟ ئەردۆغان و تورکیا، کاتێ هێزە عەسکەریی و موخابەراتییەکانیان، هێرش دەکەنە سەر کوردستانی عێراق، بە ناسیۆنالیزمی تورکیی-دیینیی قاندراون، ئەم ناسیۆنالیزمە رقی لە هەموو نەژاد و نەتەوە و دیین و مەذهەبێکی ترە(جگە لە مەذهەبی سوننیی-ئیخوانیی)، پەکەکە خۆی کە یەکەمیین قوربانیی ئەم هێرشانەیە و وەکو یەکەمیین بەربەست لە بەرامبەر ئەم ناسیۆنالیزمە تورکیی و دیینییەی سوپاکەی ئەردۆغاندا، راوەستاوە، ناچێ پەنا بە فاشیزمی کوردیی بەرێت، ناچێت بانگەوازی ئەوە بکات ئەوان وەکو کورد، هێرشمان دەکەنە سەر و ئەمەش دەبێ وەکو کورد، دیفاع لە خۆمان بکەین! چونکە پەکەکە عەقڵیی سیاسیی زۆر لەم ئەکادیمیستە پانکوردیی و نەتەوەیی و نەژادییانەی کورد بەرینترە، ئەو دەزانێ هەزاران تورک، عەرەب، نەتەوە و نەژادی تر لە ریزەکانی ئەودا(بە تایبەتیی لە ناو کوردەکانی سوریادا) لەگەڵ کوردەکاندا لە یەک سەنگەردان، دژی فاشیزمە ئەردۆغانییەکەن؟ دەزانێ چەند لە باری سیاسییەوە لە سەری دەکەوێ ئەگەر شەڕێ پەکەکە و تورکیا، بکات بە شەڕی کورد و تورک؟ کەچیی ئەکادیمیستە عوقەلاکانی ئەمە لە هەندەرانەوە، رێک پەیمان دەدەن، ئەوان(تێرۆری دەوڵەتیی- تورکیا) چۆن لە سەر کوردبوون! دەمانکوژن و قڕمان دەکەن، ئەمەیش بە هەمان شێوە، لە رێگەی ثێۆرییەکانی ئارێنتەوە، دەبێ قڕیان بکەین، دەست لە تورکبوونی هیچ کەسێک ناپارێزین و ناسیۆنالیزم، بە ناسیۆنالیزم، وەڵام بدەینەوە.

بە باوەڕی من، بەعثییە دەریینەکان و موهەییجەکانی کوردایەتیی، زۆر صادیقانەترن لەگەڵ نەهجە کوردایەتییەکەی خۆیاندا، تا بە ئەکادیمیستە خوێندەوارەکانی ئێمە، دەگات. ئەوان راست و رەوان، تەواوی گەندوگووی کوردایەتیی دەهێننە دەرەوە و دەڵێن حەقیقەتی فاشیزمی کوردایەتیی ئێمەیە و بە وەستاندنی فاشیزمی عوروبیی و فاشیزمی تورکیی، پێویستە فاشیزمی کوردایەتیی بەگەڕ، بخەین. لە بەرامبەردا، نووسەرانی ئەکادیمیستی! ئێمە(ئەوەندە نەرجسیین، بست بست باڵا دەکەن کە پێیان دەگوترێ ئەکادیمیست!)، پێیان شەرمە ناوی کوردایەتیی بهێنن، خۆیان دەبوێرن لە ناوهێنانی، پێیان عارە داکۆکیی راستەخۆ لە ناسیۆنالیزمی چەتەگەریی ئابووریی بکەن، پێیان خەجاڵەتییە ببن بە حامیی ناسیۆنالیزمی نەژادیی-کوردیی-طائیفیی، بەڵام دێن لە بن بنچکی کوردبوونەوە، لە پەنای ئێثنیسیتیی کورد و کوردبوونەوە، لە راستییدا هەر هەڵێژی نەژادییە، یان لە فەنتازیای سیاسیی خۆیاندا لە ژێر ناوێکی جوانترەوە(کوردبوون)، هەمان داکۆکیی لە ناسیۆنالیزمی کوردیی و لە ڤێرژنی کوردایەتیی- نەژادیی و نەهجە فاشییانەکەی دەکەن کە موهەییجە رەیعخۆرەکانی کوردایەتیی، بە ئاشکرا، دەیکەن. هەر ئەمەشە کە رەخنەگرە موحتەرەمەکانی ئێمە دەسەڵاتە لەگەڵ رەیعخۆر و پیاوەکانی ماڵی بارزانییدا، دەتوانرێ، ناوەکانیان لە ئەلفەوە بە یای، رییز بکرێن، چونکە ناوەڕۆکی بۆچوونەکانی هەردوولایان، داکۆکیکردنە لە قەوارەی دزەکانی کوردایەتیی و عەمالەتە ئیقلیمییەکانی ئەم ناسیۆنالیزمە نەژادییە طائیفییەی کوردایەتیی.

پێشتر گوتومە بە مانا ئێنتیلێکچوواڵییەکەی، ئێمەی کورد، رۆشنبیرمان نییە، بەڵام لەبەر ئەوەی بە خۆیان دەڵێن، رۆشنبیر و ئەکادیمسیت، ئەوە هەر بەو شێوەیە، مامەڵەیان لەگەڵ دەکەین. ئەم جۆرە ئەکادیمیست، نووسەر و رۆشنبیرانە، دەزانن لە ماوەی دەیە و نیوی رابردوودا، حەشرێک بە کوردایەتیی کراوە لە لایەن دەیان و صەدان گەنجی کوردستانەوە کە ئیتر نەک هەر رووی مەجلیسی نەماوە، بەڵکو عارەکی فیکریی و سیاسیی گەورەشە، مرۆڤ باس لە فیکر بکات، بێت کوردایەتیی بخاتە جوملەوە بە دەربڕیینی ئیحساساتە نەتەوەیی، نەژادیی و طائیفییەکانی، بە ئەوەی خۆیان لە کوردایەتیی، بدزنەوە، دێن چەمکی ”کوردبوون” لەگەڵ کوردایەتییدا ئاڵوگۆڕ دەکەن و لە رێگەی ئەم چەمکەوە، غەریزە ئایدیۆلۆژییەکانیان، خاڵیی دەکەنەوە. راستە ئەجەلانیش، لە کتێبی بەرگرییکردن لەگەلەک، نەیتوانیوە ئەم دوو چەمکە تێکەڵ نەکات، بەڵام لەو باوەڕەدام، هەڵەکان لە وەرگێڕەکانەوەیە، چونکە ئەوانەی تورکیی دەزانن، یان ئەو

نووسینانەی بە عەرەبیی و ئینگلیزیی، وەرگێڕدراون، لەگەڵ دەقە کوردییەکاندا (کرمانجیی ناوەڕاست)، زۆر جیاوازییان، هەیە.

ئەمەی سەرەوە، بەشی یەکەمە و درێژەی هەیە…

بە بێ دەق دڵی شانۆ لێ نادات … عەبدولڕەحمان عەزیزی

یەکەمین فستیڤاڵی شانۆنامەنووسیی کوردی

شانۆی کوردی یەکێکە لە هەرە گرینگترین هونەرەکانی کورد و کوردستان و ئەمڕۆکە لە شارەکانی کوردستاندا چەندین شانۆ بە شێوازی جۆراوجۆر دەچیتە سەر شانۆ و نمایش دەکرێت، و روژ لە دوای روژی گرینگییەکی زیاتر بەم بوارە دەدریت.
هەڵبەت شانۆی کوردی بە تایبەت لە کوردستانی ئیران، بە گەیشتن بەم قۆناغە رێگەیەکی سەخت و دژواری بریوە.
ساڵانی ڕابردوو و بە تایبەت لە سەرەتای شۆڕشی گەلانی ئیران و بە پێی بڕیاری فەرمی و دۆخی ناوچەکە کۆمەڵێک شانۆ بە زمانی فارسی نمایشکران، کە زیاتر بۆ فەستیڤاڵەکان یا خۆ ڕێوڕەسمی تایبەت بە دامودەزگاکانی حکوومەت بوون و زۆرتر لە شانۆگەلی کلاسیکی وەرگیراو لە ئەدەبی فارسی یا خۆ دەقی وەرگێڕدراو لە زمانەکانی دیکە پێک دەهاتن.
هیچ تێبینی و گوتار و ڕەخنە و خوێندنەوەیان لە سەر نەدەکرا و لە لایەن بەرپرسان و چاپەمەنییەکانی حکوومیش یان بەها و گرینگیان پێ نەدەدرا یان بە شێوەیەکی ناعەقڵانی بە بەژن و باڵایاندا هەڵدەوترا.
ئەو شانۆیانە لە سەرەتادا هەتا دەیەی حەفتای هەتاوی بینەرێکی زۆریان هەبوو، بەڵام کەم تین و بێ گیان بوون و زۆرکەم خاوەن بنەمایەکی فیکری و هەڵگری پرسیار و تێڕامان بوون و نەیاندەتوانی وروژێنەری گفتوگۆیەکی جدی و کۆمەڵایەتی بن یان لە پاش خۆیان ڕەوتێکی هونەری و شانۆیی بخولقینن.
هەر بەو هۆیەش شانۆ لەو دەمەدا نەیتوانی خۆی بگەیەنێتە ئاستی

ژانرەکانی مۆسیقایی و ئەدەبیی وەک شیعر و چیرۆک و پەخشان کوردی و لە ئەدەب و هونەری کوردی دابرا و بەرەوڕووی کەمایەسیی بینەر و بەردەنگ بوو؛ بەردەنگ بۆ زمانی بێ زمانی هاواریان دەکرد شانۆیەکان دەویت کە دەروەستی بە ژیانی خۆیانەوە بێت.

پاش ئەوە بوو کە شانۆی فارسی و کوردی لە ناوچە کوردەواری بۆ چەند ساڵێک قەتیسما.

بە دەرچوونی خوێندکارانی شانۆ لە قوتابخانە و زانکۆکان و پێگەیشتنی بەرەی گەنج و جیلی نوێ و تێگەیشتنی خوێندکاران و نووسەر و شاعیرانی هاوچەرخ لە زەروورەتەکانی سەردەم و گۆڕانکاری لە پێڕەونامەگەلی فەرمی و حکوومی لە دەیەی هەشتاکانی هەتاوی، ڕەوتێکی نوێ لە بواری شانۆییدا دەستیپێکرد.

کۆڕی و گرووپ و دەستەوتاقمی شانۆیی سەربەخۆ بە شێوازێکی نوێ و ئورگانیستی لە سەر بنەما و ململانێی هزریی نوێ و بە ئاوڕدانەوە لە سروشت و ڕەوتی ژیان سیاسی و کۆمەڵایەتی جیهان و بە تایبەت ژیانی کوردەواری و بە پشتبەستن بە دەقی خۆماڵی سەریان هەڵدا.

ئەگەرچی هەوڵەکانی ئەمان تا ڕادەیەکی زۆر نەریتی و تەقلیدی، کەم و لاواز بوو، بەڵام لە گەڵ خۆی مزگێنیدەری ڕەوتێکی تازە بوو کە هەوڵی دەدا بە شێوازێکی زانستی و تێگەیشتنی دروست مامەڵە لە گەڵ شانۆ بکات.

ئەم ڕەوتە وەک وتم هاوکات بوو لە گەڵ دەرچوونی خوێندکارانی کورد و هەڵگیرسانی ڕەوتێکی نوێ لە بواری شانۆییدا.

وەرگێڕانی دەقی شانۆیی کلاسیک و بەرهەمە گەورە و ناسراوەکانی جیهانی شانۆ و هەروەها نووسینی دەقی شانۆیی لە دوای سەرهەڵدانی ئەو بەرە نوێیە، کرانەوەی دەروازەیەکی نوی و تازه بوو بەڕووی شانۆی کوردییەوە و سەرەڕای تەواو کەم و کۆڕییەکان، چرای شانۆی کوردی لەوساوە هەڵگیرسا و ڕووناکایی خستە سەر پەردەی شانۆ.

دەقی وەرگێڕاو لە ئەدەبی کلاسیک و وەرگێڕان بۆ سەر زمانی کوردی لەم قۆناغەدا دەرفەتێک بوو بۆ ئاشتبوونەوەی بەردەنگ لە گەڵ شانۆ و شانۆی کوردی و فەرهەنگی ڕۆشنبیرانە و تێکستی فیکری کوردی وەک پالپشتێک بۆ شانۆی کوردی ئاوڕی لێدرایەوە.

بەڵام لەو قۆناغەشدا شایەدی نووسینی شانۆنامە و لێکۆڵینەوەی جیدیی خۆماڵی نین و شانۆنامەی کوردیی بەپێز ئامادەبوونێکی بەرچاوی نییە، ئەگەرچی یەکەم هەنگاوەکانی ئەو پرۆسەیە دەستی پێکردبوو؛ پڕۆسەیەک کە پێدەچوو ڕێگەیەکی سەخڵەت و چەتوونی لە بەرە.

چونکە تێوەگلانی کورد لە کارەساتگەلی گەورە و دڵتەزێن لەو سەردەمەدا دەستی باڵای بوو لە نامومکین نواندنی ڕێگەی گەیشتن بە

ئامانجەکانی شانۆی کوردی و پەرەستاندنی.
هەڵبەت شانۆی کوردی لەو کاتەدا زۆر ئازایانە هەمان ڕەنج و نەهامەتی و کارەساتی خەڵکی کوردی قۆزتەوە و گرێی داوە بە هیوا و ئازار و ئەوینی مرۆڤایەتی بە گشتی.
بەڵام سەرەڕای هەموو ئەو هەنگاوانەی لە بواری شانۆی کوردیدا هەڵگیراوە، ئەوەی هێشتا وەک کەمایەسییەک بە ناوچاوی ئەم هونەرەوە هەست پێدەکردێت جێگەی بەشی دەقی شانۆیی و شانۆنامەیە.
شانۆنامەکان لە بری ئەوەی بەهرە لە چیرۆک و ئەدەبی کۆن و زارەکیی کوردی وەرگرن، هێشتا سەرقاڵی دەقە مۆدێرن و نوێیەکان بوون، بێ بە ئەوەی بیر لە توونیەتی و تامەزرۆویی بینەری کورد بە بیستن و دیتنی سەرچەشنە کوردییەکان بکەنەوە.
شانۆی مەم و زین، خەج و سیامەند، سیدەوان، سپی مەند، گەنجو خەلیل، زەنبیل فرۆش و زۆر دەقی دیکەی وەک ئەوان توانیویانە سەرنجی بینەر و خوێنەری کوردی بۆ لای خۆیان ڕاکێشن و میژوویەکی زێڕین له ماوەی ئەم بیست و چەند ساڵەی ڕەوت و بزووتنەوەی شانۆی کوردیدا بنەخشێنن.
کەواته گرفتی سەرەکی چ نییە جیا لە هەمان دەقی شانۆی کوردی و هەڵبژاردن و چونییەتی نمایشکردنی.
هەڵبەت ئەوە بەو مانایە نییه که دەبێت تەنیا و تەنیا بە شانۆی کوردی بەهرە لە دەقی کلاسیک و کوون یان چیرۆک و بەسەرهاتی دێرینی کوردی وەرگرین، بەڵکوو مەبەست ناسینی ئایدیا، فۆرم، شێواز و ستایلی نووسین بە پێوەری ڕوانینی ئەمڕۆیی و بەکارهێنانی ئەو دەقانە لە قەوارەیەکی نوێ و ستانداردە کە هاوکاتی ئەوەی دەروەستی بە فەرهەنگ کۆن و کۆمەڵگای ئەمڕۆی کوردەوە هەیە، خۆدەبوێرێت لە بێزارکردن و تۆراندنی بینەران.
لەمناوە ڕەوتی شانۆنامەنووسیی کوردی زۆر به ئەسپایی و خاو هەنگاو دەنێت و زوریش کەم و کۆڕی تێدایە، بەڵام شانۆ گەشه دەکات و ئەزموونەکی چر و دەوڵەمەند لە خۆی بە جێ دێڵێت.
شانۆنامەنووسی له ئەدەبی کوردیدا زور نامۆیە و تا ئێستا نەیتوانیوه وەک ژانرێکی سەربەخۆ دەرکەوێت و پێویستە لەوبارەوە هەوڵی زور جیدی بدەین هەتا جێگە و پێگەی شیاوی خوی بدۆزێتەوە و دەبێ نووسەرانیش کاتێکی زیاتر بۆ ئەم ژانره تەرخان بدەن و هەروەها شانۆکارانیش هاوڕێ و یاریدەدەری نووسەران بن.
ئەگینا شانۆنامەنووس به تەنیا ناتوانیت دەقی سەرکەوتوو بنووسێت و بەرهەمێکی زیندوو و مۆدێرن بخولقێنێت.
ڕۆڵی شانۆکار بۆ یارمەتیدانی شانۆنامەنووس ئەوەیه که لە پێناو باشترکردن و بەپێزترکردنی بەرهەمەکەی، پێشنیار و ڕەخنەی هونەریی

شیکارانە و شانۆگەرانە له سەر نووسراوەکه ئاراستە بکات.
شانۆنامەنووس و شانۆکار دوو چینی پێکەوە گرێدراوەن، کاتێک شانۆنامەنووس نەیتوانی بەرهەمەکەی بباتە سەر شانۆ و بە تەواوەتی خۆی لەو جیهانییە داببڕێت، ئیتر شانۆی ئەو گەلە ڕوو لە داڕمان و لە ناوچوون د□ن□□ت و لە گەڵ پەرەسەندنی بێ متمانەیی، کەلێنێک دەکەوێتە نیوان هونەری شانۆ و کۆمەڵگە.
بە بێ دەق دڵی شانۆ لێ نادات و بەرەو تەنگژەی مەرگ دەچێت و به سەختی چارەسەریشی بۆ دەست□ بەر دەکرێت.
بۆیه دەبێت هەموو هەوڵی خۆمان بدەین کە له بناغەوە بە هزر و جەستەی نووسینی شانۆنامەدا بچینەوە.

مێشکی عەرەب … ه□ن□درێن شێخ راغب

عەرەب کێشەیەکی هەیە، لەسەرەتاوە تێ ناگات، هەتا کۆتایی، ئەوکاتیش زۆر درەنگە، لەکۆتاییدا لەشتەکان تێدەگات، سەرەتا بەهەموو هێزی خۆتەوە لە بناگوێی هاوار بکە تێ ناگات.
ئەوکاتەی تورکیا پەلاماری عەفرینیدا، پەیجو لاپەڕەی ئەنتەرنێتی دەوڵەتە عەرەبیەکان پڕبون لە ستایشو حەماسەتی پشتگیری ئەردۆغانو سوپاکەی، جەژنیان گرتبوو بەهۆی لەناوبردنی کورد. چەندە هاواریان کرد ئەمە نەخشەیەکی ناسیۆنالیستیو رەگەزپەرستی تورکە لەبەرگی ئیخواندا، خزمەت نیە بە ئیسلامو ئاشتی ناوچەکە، تکایە عەرەب گوێ بگرە. ئەوان زیاتر حەماسەتیان دەگرت. بەس پڕۆژەی (گاپ) بەسە بۆ ئەوەی هەرچی عەرەبە دژی تورکیا بێت، چونکە ئەم پڕۆژەیە روباری دیجلەو فورات دەگرێتەوەو عەرەب لەبێ ئاویدا دەخنکێت..لێرەدا بە ژمارەو داتا رونی دەکەینەوە:
رۆژهەڵاتی ناوەڕاستو تایبەت دەوڵەتە عەرەبیەکان، وشکترینو بێ ئاوترین ناوچەی جیهانن، گەشەی دانیشتوانی ئەم ناوچەیە لەهەموو جیهان زیاترە کە 3% ساڵانە،"ڕووباری فوڕات بەگشت ل□ق□کانیەوە حەوزێکی گەورەی دروست کردووە کە 444،000 کیلۆمەتری چوارگۆشە داگیردەکات. لەم ڕووبەرە گەورەیەدا بەنزیکەیی نیوەی دەکەوێتە خاکی عێراقەوە کە دەکاتە ٤٦٪ و ڕێژەی ٣٣٪ لەناو خاکی تورکیایە

وئەوەش کە دەمێنێتەوە کە دەکاتە 19٪ دەکەوێتە خاکی سوریا. بەهەمان شێوەش ڕووباری دیجلە لەگەڵ هەموو لقەکانیەوە ڕووبەری ٣٨٧،٦٠٠ کیلۆمەتری چوارگۆشەی ئاودار کردووە، بەجۆرێك کە سێیەکی حەوزی ڕووبارەکە واتا 75٪ دەکەوێتە خاکی عێراقەوە و ڕێژەی ١٥٪ دەکەوێتە تورکیا، و ڕێژەی ٠،٣ دەکەوێتە سوریا.لەم ژمارانەوە ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە بەشی هەرە زۆری ئاوی هەردوو ڕووبارەکە و حەوزی نێوان دوو ڕووبارەکە دەکەوێتە خاکی عێراقەوە. نزیکەی نیوەی ڕووبەری ئاوی ڕووباری دیجلە و سێیەکی ڕووبەری ئاوی ڕووباری فوڕات لە ناو خاکی عێراقدایە”. تورکیا ئەم ئاوە لە عەرەب دەگرێتەوەو پێنج پارێزگای ناوەڕاستو باشوری عێراق کە دەکاتە شەش ملیۆن کەس بەتەواوی بێ ئاو دەبنو دەبێت چۆڵ بکرێن، بەپێی زانیاریەکانی نەتەوە یەکگرتوەکان بەهۆی سیاسەتەکانی تورکیاوە شەش ملیۆن هاوڵاتی عەرەبی عێراق دەبێت ئاوارە بنو کۆچ بکەن. زۆنگاوو هۆرەکان وشك دەبنو شارو کشتوکاڵەو ئاوەدانی لەپێنج پارێزگای عێراق نامێنێت، کەچی عەرەب دژی کوردەو هەلهەلە بۆ هاتنی سوپای تورکیا لێ دەدات.

پرۆژەی گاپ ناوەکی تورکیە، بیرۆکەی پرۆژەکە بۆ هەفتاکانی سەدەی پێشوو دەگەرێتەوە کە رووبەری پرۆژەکە نزیکەی لە (10%) رووبەری گشتی تورکیا پێك دەهێنێت ، تێچوونی پرۆژەکە لە نێوان (6% بۆ 9%) بوودجەی گشتی تورکیایە. پرۆژەی گاپ جگە لەوەی گەورەترین پرۆژەی ئاوی تورکیایە و یەکێکشە لەپرۆژە گەورەکانی جیهان(بە چوارەم گەورەترین بەنداوی جیهان ئەژماردەکرێت) ، پڕۆژەی (GAP) پێکدێت لە ٢٢ بەنداوی گەورە و ١٩ وێستگەی هایدرۆلیکی و ٢ تونێلی ئاودێری. 13 پرۆژەی سەرەکیی کە حەوتیان لەسەر رووباری (فورات) و شەشیان لە رووباری (دیجلەوە)، پرۆژەی گاپ هەردوو رووبارەکە دەکاتە یەك و بە کۆکەرەوەی ئاوی فورات و دیجلە دادەنرێت، بەشێوەیەك لە (80%) پشت بە ئاووی رووباری فورات و لە (20%) پشت بە ئاوی رووباری دیجلە دەبەستێت. پرۆژەکە دەبێتە هۆی سرینەوەی (340) شار و شاروچکە و گوندشین وە دەست بەسەراگرتنی (200) شوێنەواری مێژووی کوردی.

تورکیا شەڕێکی ستراتیژی گەورە بەئاو دەکات، سەرەتای نەوەدەکانی سەدەی رابردوو، نەجمەدین ئەربەکان گوتی: ئێمە وا دەکەین لە داهاتوودا یەك بەرمیل ئاو بە یەك بەرمیل نەوت بە دەوڵەتانی عەرەب بفرۆشین. بەڵام بڕوا ناکەم هەشتا مێشکی عەرەب ئەم قسەیەیان بیستبێت؟.

ئێستا تورکیا لە سوریا، عێراق، لیبیا، سۆمال، سودان، یەمەن، قەتەر، چەندین ناوچەی دیکە لە بەرنامەی دان، بنکەی سەربازیو هێزی خۆی بەربڵاوکردۆتەوە، کە لەداهاتودا عەرەب دەکاتە پاشکۆی خۆی.

بۆیە گرنگە بپرسین ئایا عەرەب مێشکی کەی تێدەگات پڕۆژەکە زۆر مەترسیدارە بۆ کیانی عەرەبی؟
کە چارەسەری زۆر باش هەیە، ئەگەر عەرەب بتوانێت کاریان لەسەریان بکات:
یەك: پێویستە لە عێراق عەرەب کێشەی کەرکوكو داراییو بودجەو نەوت و وزە لەگەڵ کورد چارەسەر بکات.کوردیش هەرێمی کوردستان ڕێك بخاتەوەو شەفافیەتو نەزاهەتی داهات و خەرجیەکان وەك خۆی جێبەجێ بکات. ئەوە بزانێت نەمانی موچەو جوڵەی بازاڕو بژێوی خەڵك خەونی سیاسی کورد لەبار دەبات.
وە پێکەوە بلۆك بەندی توند دروست بکەن.. هەرچەندە ئەم قسەیەی خۆم پێچەوانەی زۆربەی نوسینەکانی دیکەمە لەسەر عێراق، بەڵام بەشکم عەرەب هەستی کردبێتو کوردیش ئەوە بزانێت هەرێمی کوردستان بەم جۆرە ئیدامە نادرێت؟.
دوو: پێویستە دەوڵەتانی عەرەب، تورکیا لەسوریا دەربکەن، بەتایبەت لە عەفرینو ئیدلەب، قەناعەکە وا دەخوازێت، مەبەست خزمەت کردنی بەشار ئەسەدو کورد نیە، قەناغی ئەمنی قەومی وا دەخوازێت.
سێ: گرنگە لە لیبیا هەیمەنەو بونی تورکا کۆتایی پێ بهێنن، ئەمەش پڕۆژەی گەمارۆدانی عەرەب لەلایەن تورکیاوە کۆتایی پێ دێنێت.
چوار: پشتیوانی ئۆپۆزسیۆنی تورکیو کوردی ناوخۆی تورکیا بکەن لەهەڵبژاردنی داهاتوو، لەڕوی ماددیو مەعنەوی.
پێنج: لە ئەنجومەنی ئاسایشو نەتەوە یەکگرتوەکان، بیستو دوو نوێنەریان هەیە، دنیایەك دەوڵەتیان هەیە، دەتوانن دبلۆماسیانە کاری جدی بکەن.
شەش: پشتیوانی کورد بکەن لە سوریاو عێراقو شان بەشانی بوەستن.
چونکە کورد دەتوانێت لەسنورەکانەوە گەمارۆی ستراتیژی تورکیا رابگرێت، ئەمەش دەرفەتێکی باشە بۆ ئەمنی قەومی عەرەبی.
بۆ داتاو ئامارەکان سودم لەم سەرچاوانە وەرگرتوە:
سەرچاوە:1- ئاسایشی ئاو لە عێراق و هەرێمی کوردستان و لێکەوتەکانی، قارەمان موحەمەد حەسەن
2-ئاسایشی ئاو لە هەرێمی کوردستان و کاریگەری وڵاتانی دراوسێ (پڕۆژەی گاپ بەنمونە، د.یونس عەلی
ناوەندی کوردستان بۆ توێژینەوە لەململانێ و قەیرانەکان

کتێبی ئامۆژگاریە کورتەکانی ژیان وەرگێڕانی لە ئینگلیزیەوە/ م.ڕاستی ڕەسول

(Life’s Little Instruction Book) یەکێک بوو لە کتێبە پڕفرۆشەکانی ئەمریکا، ئەم کتێبە سەرەتا – جاکسۆن براون – بۆ کوڕەکەی نوسی پێش ئەوەی بچێت بۆ زانکۆ، کە چەند ئامۆژگاریەکی سادە بوو و مەبەستیشی نەبوو بیکات بە کتێب، براون خۆی بەڕێوەبەری دەزگایەکی ڕاگەیاندن بوو، بەڵام دواتر کە چاپی کرد بۆ زیاتر لە – ٣٥ – زمان وەرگێڕدرا، وبەملیۆنان دانەی لێفرۆشرا، بەشێک لەو ئامۆژگاریانە ڕەنگە نامۆ و پێکەنیناوی بن، و لە هەندێک کۆمەڵگا بە عەیبە دابنرێن.

هەندێک لە ئامۆژگاریەکان :-

١/ نهێنی پارێز بە.

٢/ زۆر بڵێ بێزەحمەت و تکایە.

٣/ ووشەی سوپاس زۆر بەکاربێنە.

٤/ هەموو بەهارێک گوڵ بڕوێنە.

٥/ تۆ یەکەم کەس بە کە بە کەسی بەرامبەرت بڵێی سڵاو.

٦/ باشترین زیوو و خشڵ بەکاربێنە.

٧/ پێڵاوی پۆلیش و بۆیاخکراو بپۆشە.

٨/ خۆت فێری ئامێرێکی مۆسیقی بکە.

٩/ سەگت با هەبێت.

١٠/ لە ڕۆژی لەدایک بوونت درەخت بڕوێنە.

١١/ سیستەمی دەنگی و بڵندگۆی باشت با هەبێت.

١٢/ هاوڕێی تازە پەیدا بکە بەڵام کۆنەکانیش لەبیر مەکە.

١٣/ هەموو ئەو شتانە بگێڕەوە کە بە ئەمانەت وەریان□دگریت لە خەڵکی.

١٤/ پاسکیل لێبخوڕە.

١٥/ بەشداری کۆرسی فۆتۆگرافی بکە.

١٦/ فێری کاری دەستی و جوانکاری بە.

١٧ / لە سەدا دەی ١٠٪‏ ئەو شتانەی دەستت دەکەوێت لە سامان و شتی تر پاشەکەوتی بکە.

١٨/ سەرزەنشتی ئەوانی تر مەکە و بەرپرسیارێتی سەراپای ژیانت لە ئەستۆ بگرە.

١٩/ لە پێش هەموو ژەمەخۆراکێک سوپاسگوزار بە.
٢٠/ ه□□کانت دووبارە م□ک□ر□وە.
٢١/ سەرسوڕمانی خۆت دەربڕە بۆ کەسێک ئەگەر دیاری هەرزانیشی پێشکەش کردی.
٢٢/ پیرۆزبایی ڕۆژی لەدایک بوون لە هاوڕێ و ناسیاوەکانت بکە.
٢٣/ تەماشای چاوی خەڵک بکە لە گفتوگۆ کردن.
٢٤/ کتێبی گرانبەها زۆر بکڕە ئەگەر نەشیا نخوێنیتەوە.
٢٥/ هەرچۆنێک دەتەوێت هەڵسوکەوت لەگەڵ کەسانی دەروبەرت بکە.
٢٦/ ئەگەر تووشی شەڕی نەخوازراو بوویت یەکەمجار بەتوندی دەست بوەشێنە.
٢٧/ هەموو ڕۆژێک ستایشی سێ کەس بکە.
٢٨/ لە حەمام گۆرانی بڵێ.
٢٩/ لە تۆقەکردن گەرموگوڕ بە.
٣٠/ چۆنت ئارەزووکرد ئاوا بژی یە.
٣١/ لێبوردە بە بەرامبەر خودی خۆت و کەسانی دەوروبەرت.
٣٢/ ددانەکانت بەدەزوو و داو پاک بکەرەوە.
٣٣/ هەرگیز باسی جۆری ئەو خواردنە مەکە کە خواردووتە.
٣٤/ ئۆتۆمبیلی گران بەها لێبخوڕە و باشترین ماڵ و خانوشت با ه□ بێت.
٣٥/ داوای زیاتر بکە ئەگەر مافی خۆت بێت.
٣٦/ خوێندکاری قۆناغێکی دیاری کراو بە.
٣٧/ هەرگیز خانوو یەک مەکڕە ئاگردان و گەرمکەرەوەی تێدا ن□ بێت.
٣٨/ یەکجار لەژیاندا دەرفەتت دێتە پێش و ل□ دەستی مەدە.
٣٩/ فێری پارچەیەک لە مۆسیقای بت□ه□ڤن و موزارت و چۆپین بە.
٤٠/ هەموو ساڵێک دوو بتڵ خوێن ببخشە.
٤١/ گرتەی ڤدیۆیی تایبەت بەخۆت زۆر تۆمار بکە.
٤٢/ منداڵەکانت لەگەڵ خۆت ببە بۆ باخچەی ئاژەڵان.
٤٣/ شادیەکانت دوا مەخە.
٤٤/ هەرگیز ئیرادەی خۆت ڕادەستی هیچ کەسێک مەکە چونکە هەموو ڕۆژێک پەرچوو و موعجیزە ڕوودەدەن.
٤٥/ ڕێز بۆ مامۆستاکانت بنوێنە.
٤٦/ ڕێز لە ئەفسەری پۆلیس و ئاگرکوژێنەوە بگرە.
٤٧/ یارمەتی پێشکەشی هەر کەسێک بکە کە پێویستی پێتە.
٤٨/ ووشەی کێشە لە لای خۆت بگۆڕە بە هەل.
٤٩/ سنور مەبەزێنە بەرامبەر ئەوانەی بیروڕایان لە تۆ جیاوازە.
٥٠/ دووربکەوە لە ووشەی دۆڕان و هەوڵبدە ئامانجەکانت بێنیتەدی.
٥١/ خەڵک بە کێشەی تایبەتی خۆتەوە سەرقاڵ مەکە.

٥٢/ بێدەنگ بە لەو کاتانەی پێویست بە قسەکردن ناکات.
٥٣/ پارە و سامان مەبەستەوە بەدڵخۆشیت.
٥٤/ گوێ لەهەموو لایەک بگرە پێش ئەوەی بڕیار بدەی.
٥٥/ دان بەهەڵەکانتدا بنێ و پشتگوێیان مەخە.
٥٦/ منداڵ لەباوەش بگرە دوای سزادانی.
٥٧/ پەیوەندی لەگەڵ کەسانی بەرامبەر لەسەر بنچینەی متمانە بنیاد بنێ.
٥٨/ ڕەخنەی سلبی وەڵام مەدەوە و ئەوجۆرە ڕەخنەگرانەش پشتگوێ بخە.
٥٩/ هیچ بڕیارێک مەدە لە کاتی توڕەبووندا.
٦٠/ بنچینەی پیشە فێر بە لەجیاتی فێڵی پیشە.
٦١/ چێژ لەشتە سادەکان وەرگرە، و لەگەڵ هەوڵدان بە ئامانجە مەزنەکان.
٦٢/ خۆت بپارێزە لە ڕاستەوخۆ بەرکەوتنی خۆر.
٦٣/ لەهەموو لایەنێکی ژیانی خۆت بەرپرسیارەتی لەئەستۆ بگرە، و کەسانی تر سەرزەنشت مەکە.
٦٤/ ڕووداوە هەرە خراپەکان لە بەرژەوەندی خۆت بەکاربێنە.
٦٥/ بە هێواشی دانس بکە.
٦٦/ ڕۆژنامە و بوتڵ و قووتووەکان بنێرە بۆ ڕیسایکلین.
٦٧/ جگەرە مەکێشە.
٦٨/ کاتژمێرەکەت (5) خولەک پێشبخە.
٦٩/ فێربە چۆن نوسین چاپ دەکەی.
٧٠/ هەرگیز لە ماددە بێهۆشکەرەکان نزیک مەبەرەوە، و هاوکاری ئەوانەش مەکە کە بەکاری دەهێنن.
٧١/ لە لێدوانی گاڵتەجاڕی خۆت بەدوور بگرە.
٧٢/ لە کاروبار یان لە پەیوەندی خێزانی بنەما گرنگەکانی متمانەت لە بیر بێت.
٧٣/ ڕێگا مەدە هیچ کەس بەسەرخۆشی بتبینێت.
٧٤/ هیچ کەسێ هان مەدە ببێت بە پارێزەر.
٧٥/ هەرگیز ئۆتۆمبیلی بەجی مەکڕە.
٧٦/ هەرکەسێک دەستی هاوڕێیەتی بۆ درێژ کردی ڕەزامەند بە.
٧٧/ چاکە بکە لە کۆمەڵگاکەی خۆت بە کات و پارەکەت بەخشندەیی بنوێنە.
٧٨/ فێڵ و جادوو مەکە.
٧٩/ بچۆ بۆ ئاهەنگەکانی بەیەکتر شادبوونەوە.
٨٠/ تەندروستی باش بە بەخشین نیە.
٨١/ دراوسێکانت لە بیرمەکە.
٨٢/ بزانە چۆن ڕاپۆرتی دارایی دەخوێنیتەوە.

٨٣/ هەموو کات دەفرەچوارگۆشە بچوکەکانی ناو بەفرگر پڕبکەوە لە ئاو.
٨٤/ بیر لە بیرۆکە گەورەکان بکەرەوە، بەڵام چێژ لە خۆشییە بچوکەکانیش وەرگرە.
٨٥/ بە منداڵەکانت بڵێ کە چەن مەزن دەردەکەون، و چەن لای تۆ متمانە پەیدا دەکەن.
٨٦/ کارتی پارەدان تەنها لەکاتی گونجاودا بەکاربهێنە، و بۆ چاکەکردن بەکاری مەهێنە.
٨٧/ هەموو ڕۆژێک (30) خولەک بەخێرایی پیاسە بکە.
٨٨/ زەردەخەنە بخە سەر لێوت چونکە هیچی تێناچێت و بەخۆڕاییە.
٨٩/ لەیادی لەدایک بووندا بەشەلان و مەساژ چارەسەری خۆت بکە.
٩٠/ هەرگیز دەمارگیر مەبە.
٩١/ بزانە چۆن ئۆتۆمبیلی گێڕ عادی لێدەخوڕی.
٩٢/ گوڵ و باڵندە و درەختەکانی ناوچەکەت بناسە.
٩٣/ ئامێری ئاگرکوژێنەوەت لە چێشتخانە و لە ناو ئۆتۆمبیلیش با هەبێت.
٩٤/ هەموو ساڵێک ئینجیل لەبەرگەوە بۆ بەرگ بخوێنەوە.
٩٥/ شەڕاب و جانتا و کاتژمێری گرانبەها مەکڕە.
٩٦/ هەناسەدانی دەستکرد و فریاگوزاری سەرەتایی فێر بە.
٩٧/ دودڵ مەبە لە کڕینی بەلەمی بچوک.
٩٨/ بوەستە و نیشانەی سەر ڕێگا مێژوویەکان بخوێنەوە.
٩٩/ فێربە چۆن تایەی ئۆتۆمبیلەکەت بگۆڕی.
١٠٠/ فێری بەستنی بەینباخ بە.
١٠١/ ڕێز لە تایبەتمەندی منداڵەکانت بگرە، و پێش ئەوەی بچیتە ژوورەکانیان لە دەرگایان بدە.
١٠٢/ ناوی خەڵکت با لە یاد نەچێتەوە.
١٠٣/ کەلوپەل و ئامێری گرانبەها بکڕە.
١٠٤/ پارەی لیستەکانی قەرز لەکاتی خۆیدا بدە.
١٠٥/ خۆت لە کەسانی خراپ و نەگەتیف بپارێزە.

سەرچاوە / کتێبی Life’s Little Instruction Book

وەرگێڕانی لە ئینگلیزییەوە/ م.ڕاستی ڕەسول / ڕانیە

پرۆتۆکۆڵی کۆچ ... عیسا بۆتانی

چ بستێك لە جەسەدی خۆر نەكوژێتەوە
کە خۆڵەمێشە ساردبووەکان لەبەر دەرگا
ستایشی فرمێسك بكەن و
هۆن هۆن بۆ عەورەتی خۆیان بگرین...
دۆستایەتی تاریکی
لە تخووبی کام خۆردا بوەستێ
کە رێژنەی ئاگر بەدەم سەمای تریفەوە
ببریسکێ و
پاوانێك لە پوش و پەلاش
بخاتە بەر روحمی سووتان...
من بەدەستی زەبانیە سپی پۆشەکانی بەفرەوە دەسووتێم و
لە زریانە بێ ئامانەکانی زەمهەریردا
نزانم دەبنە سەهۆڵ،
بۆ لەمەودوا جیا لە ئاگر هیچ وەرزێکی دیکە نەما
دەستە وشەکانم نەتافێنێت و
تەویڵم راکێشێتەوە بەر تینی ژیان...
بەسسە با چیدی بەدیار حەزە خەفەکراوەکانی خلوودەوە
نەمرین،
بەسسە با چیدی لەهەرێمە غەمناکەکانی بووندا
نەژین...
ئێستا کاتی دۆڕاوی دوای مەرگە,
پاش کەمێکی دیکە
کاتی نمایشکردنی دوا فیلمی فەنابوونی دیناسۆر و
هەتککردنی کوڵمە خامۆشبوەکانی گوڵە،
لەوانەیە بەیانی
بە شایەتی زووری چاڵە بێبەختەکانی رێگا
قاچی رێبوارن ببڕدرێنەوە...
لەوانەیە داستانی تەرزە
لە زاری بەساڵاچووانەوە دەستپێکا و
گۆناکانیان بۆ گەڵای وەریووی هەنجیر ببێتەوە چەرم،
گیرفانیان لە پوولەکەی پشتی ماسی و

پارچەی شکاوی ئەستێرە پڕ بکەن…
یان خانوویەك لە سەوڵی ئەو بەلەمانە دروستکەن
کە لە چنگی شەپۆڵەکاندا شکستیان هێنا,
لەسەر ئەو رایەخە پاڵدەکەون
کە لە دوگورد دەچێت،
لە چاڵە قووڵ و بێ بنەکانی ئەو گەرمەسێرە دەچێت
کە لە باوەشیدا دیناسۆرەکان ون بوون,
لە پێلووی ئەو مرۆڤە شەکەت و تۆزاویانە دەچێت
کە قاچیان خستۆتە سەر رێگەی بیابان و
بە تیلەچاوێك لە بەرزخ دەڕوانن…
ئەو مرۆڤە شەکەتانە وازیان لە هەڵهاتنی خۆر هێناوە،
چیتر خاك بۆ ژیان ناشێ
خەونێك نەماوە بۆ فڕین،
سەرتاپای ئاسمان نوتەکە
چی ماوە تاکو بۆی بگرین…
لە بری ئەو باڵانەی بەنیازی فڕینەوە هەڵپاچران
تا ئەژنۆ لە زۆنگادا چەقین…
ئەوسا زانیمان عاشق بۆ خەڵوەت دەکێشێ
لە کونە شاخێکدا ئاگر دەکاتەوە،
هەرچی هەیە جێی دەهێڵێ
گرەوی عەشق دەباتەوە,
ئەوسا زانیمان ئێمە ئەو کەسەین
کێبڕکێ بە رۆحی هەسپەوە دەکەین و
سوارەکان لەوە رادەهێنین
شمشێرەکانیان لە چرۆی دار هەنار بوەشێنن و
تاژییەکانیان لە تارمایی ئەو رازە بەردەن
لەنێوانی دڵ و زاردا قەتیس بووە…
کیڵی ئەو گۆڕە بڕووخێنن
کە بە پاکیزەیی مردووە…
مرۆڤە تۆزاوییەکان دەست بەو گوناهانەوە دەگرن
کە رۆشناییان لەدوا بەجێما،
بە پێخاوسیەوە رووەو ئەو چرایە دەچن
کە ژێر قاچیان رووناك ناکا،
وەکو شەیپوور رێگاکان بەخەبەر دێنن و
بە بێ تونێڵ بەژێر چیاکاندا گوزەر دەکەن,
لە گەڵ وردە لمە سۆربووەکاندا
پر□ تۆکۆڵی کۆچ ئیمزا دەکەن…

پەساپۆرتەکان دەهاوێژنە نێو کوانوو
رێگا لەبەرد دەخنکێنن
تاکو نەبێتە بیانوو..
فوو لەو چرایە دەکەن
کە ژێر قاچی رووناك ناکا،
لەو بیابانە بێ بنەدا
ون دەبن و
جگە لە حۆرییەکانی بەفر و
کەنیزە لاسوتاوەکان
کەسێك پێشوازیان ناکا ….